

Ilmastonkestävä **kaupunki**

VERTAISARVIOINTI SOPEUTUMISEN ARVIOINNIN VÄLINEENÄ

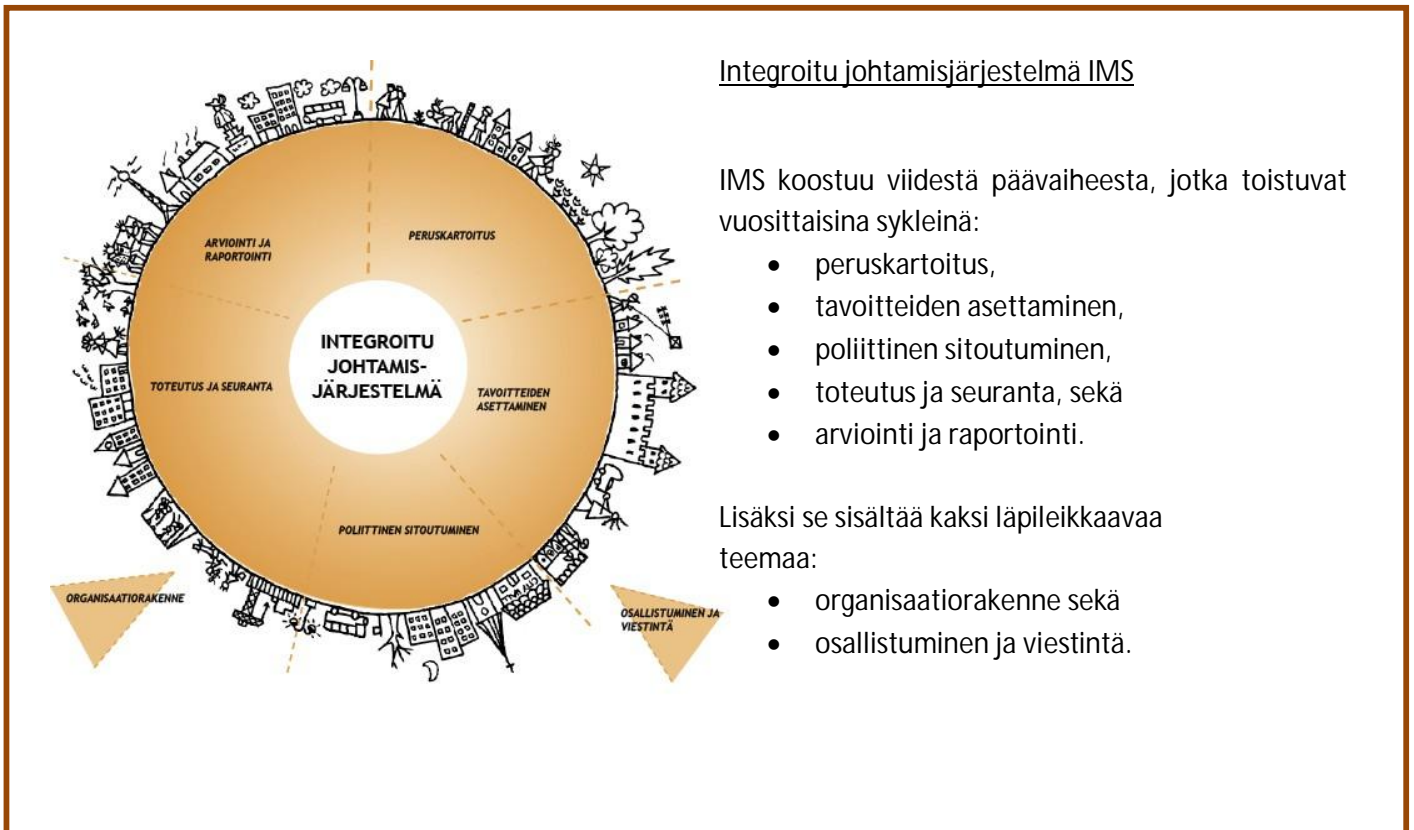
- Mikä vertaisarviointi? • Kenelle ja miksi? • Vertaisarvioinnin toteuttaminen • Lisätietoja •

Mikä vertaisarviointi?

Vertaisarvio (eng. peer review) on käytäntö, jossa samalla alalla työskentelevät asiantuntijat eri organisaatioista arvioivat toistensa käytäntöjä ja tuloksia. Menetelmä on vuorovaikutteinen tapahtuma, jossa myös arvioitsijat ammentavat oppia arvion kohteena olevalta organisaatiolta.

Vertaisarvio perustuu ennakkomateriaalien pohjalta toteutettuihin haastatteluihin. Ennakkomateriaaleina voivat toimia muun muassa arviointikohteen laatima itsearvio, erilaiset ohjelmadokumentit, päätöspöytäkirjat ja strategiat. Haastatteluiden kautta pyritään arvioimaan, kuinka arvioinnin kohde toimii suhteessa ennalta määriteltyyn vertailukriteeristöön tai ihannemalliin.

Tämä menetelmäkuvaus kuvailee kaupunkien välillä toteutettavan vertaisarvioinnin, jonka ennalta määritelty ihannemalli ja arviointikriteerit perustuvat kuntien kestävän kehityksen ja ilmastonmuutoksen integroituun johtamisjärjestelmään (IMS)¹. IMS perustuu suunnittele – toteuta – tarkista – korjaa -johtamissykliin sekä ympäristöjohtamisjärjestelmiin ISO14001 ja EMAS.

¹ IMS on EU:n osarahoittamissa hankkeissa Managing Urban Europe 25 sekä CHAMP Local Response to Climate Change kehitetty johtamisjärjestelmä.

Ilmastokestävä **kaupunki**

Kenelle ja miksi?

Vertaisarvioinnissa on tavoitteena tunnistaa arvioitavan kohteen hyvät käytännöt ja kehittämistarpeet. Ulkoisesta auditoinnista vertaisarviointi eroaa siinä, että arvioivalla taholla on aina käytännön kokemusta ja asiantuntijuutta käsiteltävästä aiheesta. Kokemusten vaihto sekä uusien ideoiden ja kehittämissuositusten antaminen ja saaminen kuuluvatkin osaksi prosessia. Molemmat osapuolet voivat arviointiprosessin aikana saada laajempaa käsitystä toimikentästään.

Ilmastomuutoksen sopeutuminen on verrattain uusi kokonaisuus julkisen sektorin toimikentässä, mistä johtuen kunnilla on hyvin erilaisia käytäntöjä sen toteuttamisessa. Vertaisarvioinnilla kokemusten vaihto lisääntyy, ja se on hyvä keino tutustua vastaavien organisaatioiden sisäisiin toimintatapoihin sekä verkostoitua alan toimijoiden kanssa. Koska arviointimenetelmä edellyttää laajan skaalan toimijoiden osallistumisen prosessiin (mm. haastattelujen kautta), sen avulla on mahdollisuus sitouttaa virkamiehiä ja poliitikkoja ilmastotyöhön ja saada tukea toimenpiteiden ja ohjelmien toteutukseen. Huomiota tulee kuitenkin kiinnittää siihen, että mukaan sitoutetaan ensisijaisesti sopeutumistyön kehittämisen kannalta tärkeät osapuolet.

Ilmastomuutoksen Integroitu johtamisjärjestelmä IMS on rakennettu niin, että se huomioi demokraattisen päätöksenteon. Sen pohjalta toteutettu vertaisarvio on siis käytännöllinen erityisesti julkiselle sektorille kuten kunnille. Vertaisarvion voi tehdä useamman kunnan kesken. Tällöin huomiota tulee kuitenkin kiinnittää siihen, että kaupunkien maantieteellisestä sijainnista ja rakenteesta riippuen niiden sopeutumistarpeet voivat erota merkittävästi toisistaan. Arvio on myös mahdollista toteuttaa esimerkiksi kunnan sisällä eri virastojen kesken.

Vertaisarvion toteuttaminen

Arviointiprosessi voidaan jakaa kolmeen päävaiheeseen, jotka ovat 1) valmistelevat toimet, 2) haastattelujen (tai esim. työpajojen) suorittaminen, sekä 3) kirjallisen raportin ja muun palautteen valmistelu.

1. Valmistelevat toimet

- Arvioitavan aiheen sopiminen

Arviointiyhteistyön tavoitteena on molempien osapuolten oppiminen, joten arvioinnin kohteesta ja sen rajaamisesta tulee muodostaa yksimielisyys osapuolten välille. Hyvän lopputuloksen aikaansaamiseksi arvioinnin tarkoitus ja päämäärä tulisi muodostaa selkeäksi heti alussa. Jos arviointi toteutetaan kolmen osapuolen välillä, on mahdollista tehdä kiertävä arviointi niin, että jokainen kaupunki toimii vuorollaan sekä arvioinnin kohteena että arvioijana. Ilmastomuutokseen sopeutumisen arviointia voidaan tehdä ohjelmatasolla esimerkiksi arvioimalla

Helsingin kaupunki

Vantaa

TURKU

LAHTI

ILMATIETEEN LAITOS

Turun yliopisto
University of Turku

HSY

Vipuvoimaa

EU:lta

2007-2013

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Ilmastonkestävä kaupunki

sopeutumisstrategiaa yleisesti tai keskittymällä valittuihin teemoihin, kuten hulevesien hallintaan tai esimerkiksi sopeutumisen seuranta- ja raportointikäytäntöihin.

- **Arviointitiimin edustajien valinta**
Kun arvioinnin kohde on selvillä, arvioiva kaupunki valitsee arviointitiimin (2-4hlö). Valittavilta jäseniltä tulee löytyä asiantuntemusta ja käytännön kokemusta sopeutumisen alalta. Arviointitiimille on hyvä valita vertaisarviointien tekemisestä kokemusta omaava vetäjä, joka toimii yhdyshenkilönä kaupunkien välillä ja vastaa arvioinnin toteutumisesta. Tähän voidaan käyttää myös kaupungin ulkopuolista asiantuntijaa.
- **Isäntäkaupungin edustajien valinta**
Arvioitava kaupunki eli isäntäkaupunki valitsee yhteydenpidosta ja arvioinnin käytännön järjestelyistä vastaavan koordinaattorin sekä mahdolliset muut avustajat. Koordinaattori suunnittelee yhdessä arviointitiimin kanssa, keitä isäntäkaupungin edustajia arviointiin haastatellaan.
- **Aikataulun ja vierailuohjelman sopiminen**
Arvioinnin kohteen laajuudesta riippuen haastatteluille olisi hyvä varata 2-3 päivää/kaupunki. Ohjelma voi sisältää haastattelujen lisäksi kohdevierailuja. Ennakkovalmisteluihin ja raportointiin tulee varata riittävästi aikaa ja tiimin jäsenen työpanos yhtä arviointia kohden on yleensä noin 5 – 6 työpäivää tai 37 – 45 tuntia.
- **Ennakkomateriaalista sopiminen ja materiaaliin tutustuminen**
Taustamateriaalit voivat koostua valitusta arviointikohteesta riippuen organisaatioiden poliittisista päätöksistä, strategisista ohjelmista, taustaselvityksistä, seurantaraporteista jne. Ennakkomateriaaliksi sopii myös isäntäkaupungin toteuttama itsearviointi. Materiaalin valinnassa kannattaa pyrkiä rajattuun aineistoon – paksu pino sekalaista materiaalia voi johtaa siihen, että arviointitiimi ei ehdi perehtyä siihen kunnolla. Arviointitiimi käy läpi ennakkomateriaalit ja muodostaa näiden pohjalta alustavan kuvan arvioinnin kohteen tilasta.
- **Arviointiperusteiden ja -kriteerien määrittely**
Arviointiperusteet ja -kriteerit määritellään IMS-syklin pohjalta sisällyttäen siihen kaikki syklin vaiheet. Taulukossa 1 on esitetty esimerkki Helsingin, Lahden ja Turun välisessä vertaisarvioinnissa käytetyistä arviointikriteereistä arvioitaessa IMS-syklin kohtaa "tavoitteiden asettaminen (hulevesien hallinnassa)".

Taulukko 1: Arviointikriteerit tavoitteiden asettamiseen hulevesien hallinnan arvioinnissa (Helsingin, Lahden ja Turun vertaisarviointi hulevesien hallinnasta 2013))

TAVOITTEIDEN ASETTAMINEN (strateginen ohjelma)	
Kuvaus: Määritetään yhteisön tulevaisuuden intressejä kuvastava ja sitä hyödyttävä pitkän aikavälin visio, sovitaan painopisteet, yhteiset lyhyen aikavälin tavoitteet, toimenpiteiden laajuus, sekä keskeiset toimenpiteet.	
Strategisen ohjelman sisältöä koskevat arviointikriteerit	Prosessia koskevat arviointikriteerit
Strategisessa tavoiteohjelmassa kuvataan visio(t) ja toimintaperiaatteet kunnan hulevesien hallinnalle	Sidosryhmät (myös luottamushenkilöt esim. relevanteista lautakunnista) otetaan mukaan tavoitteiden asettamisprosessiin ja sitoutetaan siten hulevesien hallintaan.
Hulevesiohjelmassa asetetaan keskipitkän (10–15 vuotta) ja lyhyen (3–5 vuotta) aikavälin SMART-C-tavoitteet* ja toimenpiteet, mitkä ovat linjassa kansallisten (ja kansainvälisten) tavoitteiden kanssa.	Kunnanvaltuusto hyväksyy strategisen ohjelman.
Tavoitteet asetetaan peruskartoituksen tulosten pohjalta ja ne perustuvat keskeisiin indikaattoritietoihin.	
Tavoitteiden ja toimenpiteiden asettamisessa priorisoidaan paikkakunnan kannalta olennaimmat tarpeet.	
Ohjelma sisältää vastuutetun ja aikataulutetun toimintasuunnitelman tai -suunnitelmat (työsuunnitelma strategisen ohjelman toteuttamista varten erityisesti lyhyen aikavälin tavoitteiden näkökulmasta).	
Ohjelmassa määritellään toimenpiteiden toteutuksen ja vaikutusten seurantamekanismit.	
Ohjelmassa priorisoidaan hulevesien käsittely- ja johtamistavat	

- Kysymyslistojen luominen haastatteluja varten
Haastatteluiden kautta vertaisarviossa pyritään arvioimaan, kuinka arvioinnin kohde toimii suhteessa ennalta määriteltyyn arviointikriteeristöön ja ihannemalliin. Haastattelua tukevat kysymyslistat luodaan siis arviointikriteeristön pohjalta.

Ilmastokestävä **kaupunki**

2. Haastattelujen suorittaminen

- Haastateltavat valitaan kaupungin eri hallintokunnista ja poliittisista elimistä. Haastattelut voivat olla joko ryhmä- tai yksilöhaastatteluita. Jotta jokainen haastateltava saisi aikaa vastata, suositeltava määrä ryhmähaastatteluun on 3-4 henkilöä. Haastatteluiden kesto riippuu kysymysten määrästä.
- Haastattelurunko jäsenetään IMS-johtamissyklin mukaisesti: peruskartoitus, tavoitteiden asettaminen, poliittinen sitoutuminen, toteutus ja seuranta, arviointi ja raportointi, viestintä ja sitouttaminen sekä organisaatio ja vastuut.
- Arviointitiimit pyrkivät haastatteluiden perusteella tunnistamaan kunkin tarkastelunäkökulman osalta muutamia suosituksia kehitystoimenpiteiksi.
- Jokaisen haastattelupäivän lopuksi pidetään tiimin yhteenvetokokous, jossa kirjataan muistiin päivän havainnot.

3. Arvioinnista raportointi

- Vertaisarvioinnista laaditaan raportti suosituksineen. Raportin muodosta ja laajuudesta sovietaan yhdessä arvioinnissa mukana olleiden kanssa. Raportti laaditaan IMS-johtamissyklin mukaista jäsentelyä hyödyntäen. Muistiinpanoista voidaan laatia esim. SWOT-analyysi, jonka perusteella toimenpidesuosituksia muodostetaan.
- Suositeltavaa on myös pitää palautepalaveri, jossa arviointitiimi antaa ensimmäisen suullisen palautteen haastattelujen ja muiden havaintojen tuloksista.
- Lisäksi voidaan pitää arvioinnin päätöstilaisuus, kun isäntäkaupungin edustajat ovat tutustuneet loppuraporttiin.
- Halutessaan kaupungit voivat hyödyntää vertaisarvioinnissa ulkopuolista konsulttia, joka laatii esimerkiksi loppuraportin arviointitiimin muistiinpanojen ja suositusten perusteella.
- Vertaisarvioinnin vaikuttavuuden kannalta olisi tärkeää, että arvioinnin tulokset suosituksiin käsiteltäisiin kaikissa aiheeseen liittyvissä lautakunnissa ja työryhmissä.

Lisätietoa

Salminen, P. 2013. Helsingin, Lahden ja Turun kaupunkien vertaisarvio ilmastopolitiikasta ja hulevesien hallinnasta. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisu 15/2013.

<http://www.hel.fi/static/ymk/julkaisut/julkaisu-15-13.pdf>

Lisätietoa IMS-järjestelmästä: <http://www.localmanagement.eu/>

Helsingin kaupunki

Vantaa

TURKU

LAHTI

ILMATIETEEN LAITOS

Turun yliopisto
University of Turku

HSY

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto